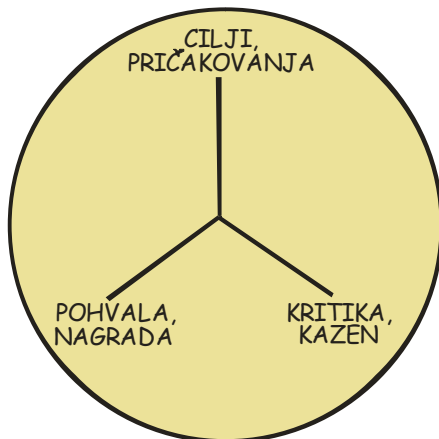

USPEŠNA/NEUSPEŠNA SOCIALIZACIJA (Povzetek predavanja z dne 16.11.2011, Vida Kokelj)

Pod pojmom socializacije razumemo vse procese, preko katerih poteka prilagajanje posameznika družbi, življenju v njej in sprejemanju njene kulture. Primarna socializacija imenujemo prvo fazo socializacije, ki zajema predšolsko obdobje otroka. Če naj bo uspešna, mora biti v okolju, kjer poteka (običajno v družini), čustveno ugodna klima, ki otroku omogoča identifikacijo s pomembnimi odraslimi (običajno starši). Uspešnost primarne socializacije otroka pomembno vpliva na to, kako uspešen bo ta proces v kasnejših življenjskih obdobjih in kako bo potekal celoten razvoj posameznika. Vzgoja je nekoliko ožji pojem od socializacije, ki jo razumemo kot širši proces družbenega oblikovanja posameznika. Pri vzgoji gre za prenos družbenih vsebin preko tistega, ki vzgaja, na vzgajanega – z vzgojnim stilom, z vlogami, komunikacijo in sodelovanjem. Kaj je cilj vzgoje? Vzgojiti otroka tako, da bo postal odgovoren in samostojen odrasel človek, z zdravo pozitivno samopodobo, avtonomnim razmišljanjem in odločanjem ter sposobnostjo oblikovanja zrelih medsebojnih odnosov, kar mu bo omogočilo kvalitetno življenje v družbi. V vzgoji naj bi bilo prisotno vse v sliki naštetu in sicer v uravnoveženem razmerju.

V Šparu na blagajni: Pred mano mama s 3 letnim fantičem (je imel prej kakšen mesec zraven kot kakšen mesec manj). Joče in brca in cepeta, da hoče čokolado, mamica mu odgovarja, da je dobil že kamion in mu ne bo kupila še čokolade. Situacija se vse bolj stopnjuje, mali vse bolj nekontrolirano nori, vpije, meče stvari z bližnjih polic ... Obupana mama že odvija čokoladico in mu jo tlači v usta in potem se mali celo umiri.

Gre za zgodnje razvojno čustvo – infantilno frustracijo, ki se pojavi, kadar je majhnemu otroku preprečena izpolnitev želje, kar doživljajo zelo dramatično, saj majhen otrok ne razlikuje med sabo in svojo željo in zato starševski »ne« razume kot zavračanje njega samega. Z drugimi besedami: če so starši otroku zavrnilo izpolnitev neke želje, otrok misli, da ga ne marajo. Ta mešanica občutkov frustracije in občutkov zavrženosti se imenuje infantilna frustracija. Otrok na zavračanje reagira z umikom in žalostjo ali pa s protestom in infantilno trmo. Zanj pomeni zavrnitev in »ne« revolucijo v odnosu staršev do njega.

V prvem letu naj bi bil otrok deležen le brezpogojne ljubezni, ki vključuje zadovoljevanje vseh njegovih potreb in želja (hrana, nega, varnost, bližina pomembnega odraslega – mame,...). Najkasneje v drugem letu, ko se otrok začne samostojno premikati, pa je potrebno

njegovo vedenje preusmeriti, omejiti. Z vidika otroka je bila mama v prvem letu vedno samo dobra, zdaj pa ta mama naenkrat ni več ista, saj ga ne mara, če ne izpolnjuje njegovih želja. Otrok namreč ne razlikuje med sabo kot osebo in svojimi željami, vedenjem. Ravna se po principu ugodja – počne tisto, kar mu je prijetno, neprijetnemu pa se izogiba. Mama otrokove želje in vedenje deli na sprejemljive in nesprejemljive. Ker otrok ne razume, da gre za nesprejemljivo vedenje in ne za zavračanje njega, se trudi »doseči svoje« predvsem zato, ker preko izpolnjevanja želja razume, da ga imajo starši radi.

S frustracijo otrokovih želja se začne proces socializacije. Otrok preko maminih reakcij (kazni, kritike, izraz obraza, zvok glasu,...) spozna, da vse njemu prijetne aktivnosti njej niso sprejemljive, zato se jim odpove, saj s tem »obdrži mamino ljubezen«. Podobno počne njemu neprijetne stvari (npr. pospravljanje igrač), saj je za to nagrajen (nasmeh, pohvala, priboljški,...), mama mu pokaže, da ga ima rada. Prijetnost ni več edini kriterij za otrokovo vedenje.

Da bo proces socializacije uspešen, mora otrok razločevati med sabo kot osebnostjo in svojimi željami in vedenjem. To starši dosežejo tako, da v komunikaciji z otrokom pohvalijo njega kot osebo, kot tudi njegovo vedenje, kadar je le-to sprejemljivo ter jasno izražajo kritiko vedenja, kadar le-to ni sprejemljivo in takrat otroka tudi frustrirajo v zadovoljevanju želja (mu onemogočijo zadovoljitev želje). Ob dosledni uporabi takšnih sporočil otrok sčasoma (nekje do 7. leta) razume, da ne gre za izključujoč odnos ali-ali (ali me ima rada, ali me ne mara) ampak da sta tako ljubezen kot frustracija/jeza izraz ljubezni in skrbi za otroka. Šele takrat lahko otrok razume emocijo jeze, ki pomeni zahtevo po spremembi vedenja, ter konflikt kot soočenje dveh nasprotujočih si želja. S tem postane sposoben učiti se iz svojih napak, saj je sposoben kritičnega odnosa do lastnih dejanj in obenem ohrani pozitivno samopodobo.

Starši v prvih letih otrokovega življenja predstavljajo otrokovo zunanjo kontrolo, ko s pohvalo in grajo usmerjajo njegovo vedenje in ga omejujejo, kadar je to potrebno. Ta zunanja kontrola pa mora z otrokovim razvojem in odraščanjem sčasoma postati notranja. Da bi otroku pomagal razviti mehanizem samokontrole, ga mora starš kaznovati, ko otrok prekrši pravilo. Kazen bo vzbudila neugodje, neprijetne občutke, zaradi česar bo otrok spremenil vedenje in upošteval zahteve staršev. Dejanju torej sledi posledica, ki se je bo otrok izogibal, če je neugodna, neprijetna. Velja pa seveda tudi obratno, če je posledica dejanja prijetna (otrok je pohvaljen, nagrajen), bo otrok dejanje ponavljal, da bi spet doživel ugodje. Pri kaznovanju je pomembna doslednost staršev, saj ima sicer otrok več manevrskega prostora, ki ga izrabi sebi v škodo. Če je za določeno dejanje enkrat kaznovan, drugič pa ne, bo preizkušal srečo. Kot vsi, tudi otrok teži k temu, da se izogiba neugodju, neprijetnim občutkom. Prav zato, ker kazen vzbudi neugodje, se bo otrok neustreznemu vedenju izogibal – razvil bo strah pred kaznijo. Le-ta pa mu pomaga pri upravljanju s samim sabo (samokontrola). Tako se zunanja kontrola sčasoma ponotranji (otrok internalizira starše oz. njihova pravila) in postane notranja.